

RÉTORIKA

PRÍKLAD HOAXU NA WEBE

- <https://www.good.is/climate-strike-litter-fake-photo?fbclid=IwAR0zGtvn1gSOQhWMp4Q-onM97VcQ4I0CgGOHwmZ6HTOf0vYFi0mMUOKUBPw>
- Odpad po proteste klimatických aktivistov?
- Obrázok využitý až dvakrát
- FB koalícia pre uhlie

RÉTORIKA V ANTIKE

- **Thukydides**
- dielo: *Dejiny peloponézskej vojny*
- Periklova reč
- Oslava Perikla a Atén
- Dôležité historické svedectvo

RÉTORIKA V ANTIKE

- **Sofisti** Gorgias, Protagoras
- Rečník úmyselne klame, využíva štylistické obratnosti
- **Lysias**
- umelecké rozprávanie pred súdom
- **Trasymachos**
- herecký druh rečníctva

RÉTORIKA V ANTIKE

- **Isokrates**
- Rétorika ako najdôležitejšia náuka vzdelávania

- **Demosthenes**
- Prvý významný rétor
- Syntetik antického rečníctva
- Prívlastok mocný / mohutný

RÉTORIKA V ANTIKE

- **Aristoteles**
- Najvýznamnejší teoretik rečníctva v antike
- dielo: *Rétorika* (dodnes sa z neho vychádza)
- Zakladateľ logiky a mnohých vedných disciplín

SEDEM SLOBODNÝCH UMENÍ

- *Trívium* - tri slovné odbory:
 - gramatika
 - rétorika
 - logika (dialektika)

- *Kvadrívium* - štyri číselné odbory:
 - aritmetika
 - geometria
 - astronómia
 - hudba

ARISTOTELES A RÉTORIKA

- Delenie podľa výberu prostriedkov presvedčovania
 - *Logos*
 - *Éthos*
 - *Páthos*
- Delenie podľa druhov verejného prejavu
 - Poradné druhy
 - Právne (súdne) druhy
 - Honosné prejavy (*epideictic*)

RÉTORIKA VERSUS DIALEKTIKA

○ Spoločné znaky:

- Obe sa zaujímajú o veci, ktoré nepatria do žiadnej špecificky určenej oblasti alebo špecifickej vede.
- Obe sa spoliehajú na prijaté / akceptované vety (*endoxa*).
- Obe sa zaujímajú o obe strany opozít (protikladov).
- Obe vychádzajú z tej istej teórie indukcie a dedukcie.

RÉTORIKA VERSUS DIALEKTIKA

○ Rozdiely medzi nimi:

- Dialektika sa môže zaoberať akýmkoľvek predmetom, zatiaľ čo rétorika je užitočná najmä v praktických a verejných záležitostiach.
- Dialektika postupuje metódou otázok a odpovedí, zatiaľ čo rétorika má skôr plynulú formu.
- Dialektika sa zaoberá všeobecnými otázkami, zatiaľ čo rétorika sa zväčša zaoberá konkrétnymi témami (o ktorých zväčša nemáme možnosť nadobudnúť isté poznanie).
- Dialektika väčšinou vychádza z akceptovaných názorov (*endoxa*), ktoré sú overené expertmi. Rétorika vychádza skôr z populárnych *endoxa*.

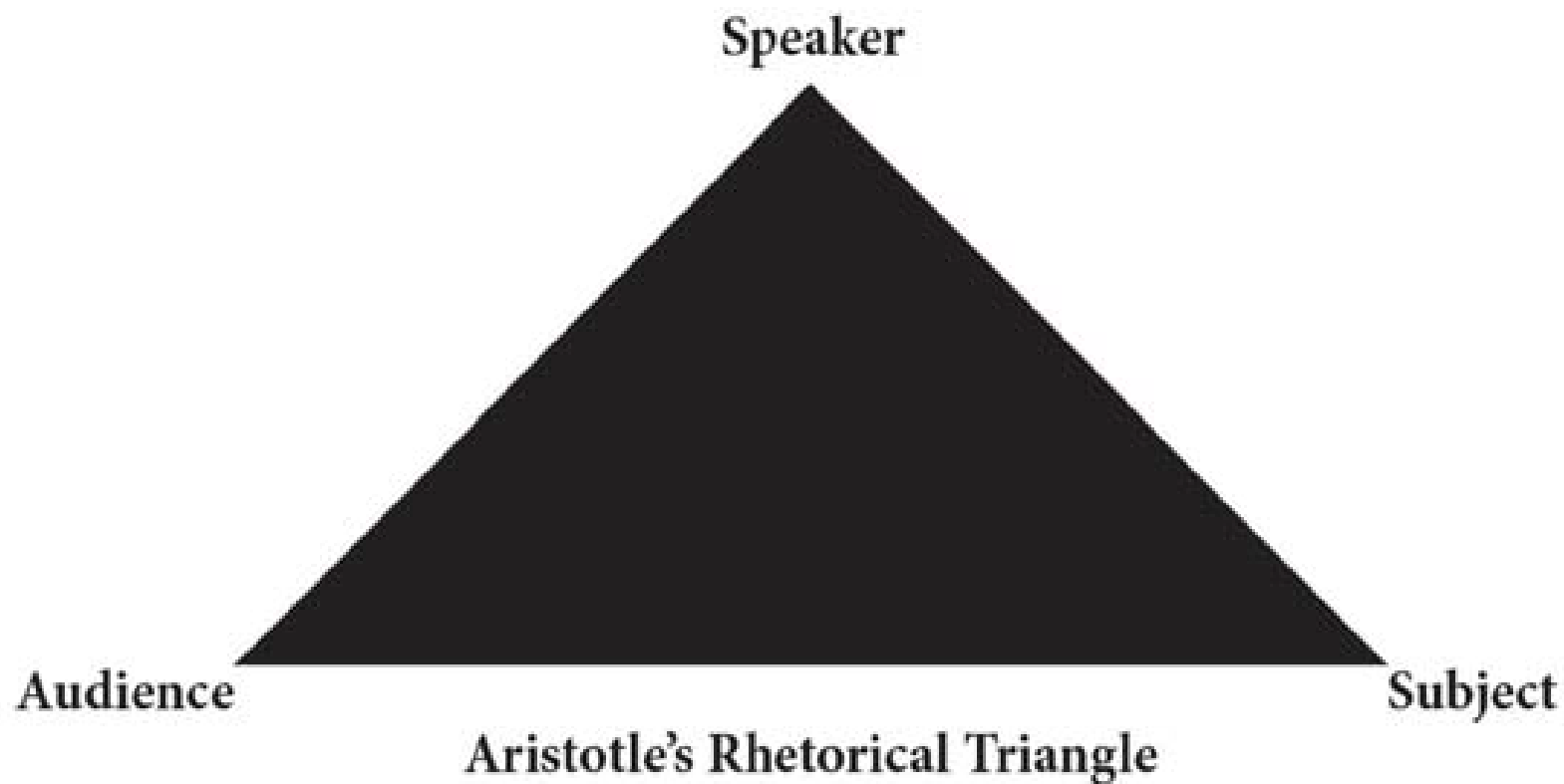
RÉTORIKA VERSUS DIALEKTIKA

○ Rozdiely medzi nimi:

- Rétorika musí brať do úvahy, že ich cieľová skupina má len obmedzené intelektuálne zdroje. V dialektike tento problém úplne absentuje.
- Dialektika sa snaží otestovať konzistenciu množiny tvrdení, rétorika sa snaží presvedčiť dané obecnstvo.
- Ne-argumentatívne metódy absentujú v dialektike, zatiaľ čo v rétorike sa často využívajú aj takéto formy presvedčovania. (Čiže apel na *logos* je spoločný, ale *éthos* a *páthos* sú typické len pre rétoriku.)

RÉTORICKÝ TROJUHOLNÍK

RÉTORICKÝ TROJUHOLNÍK

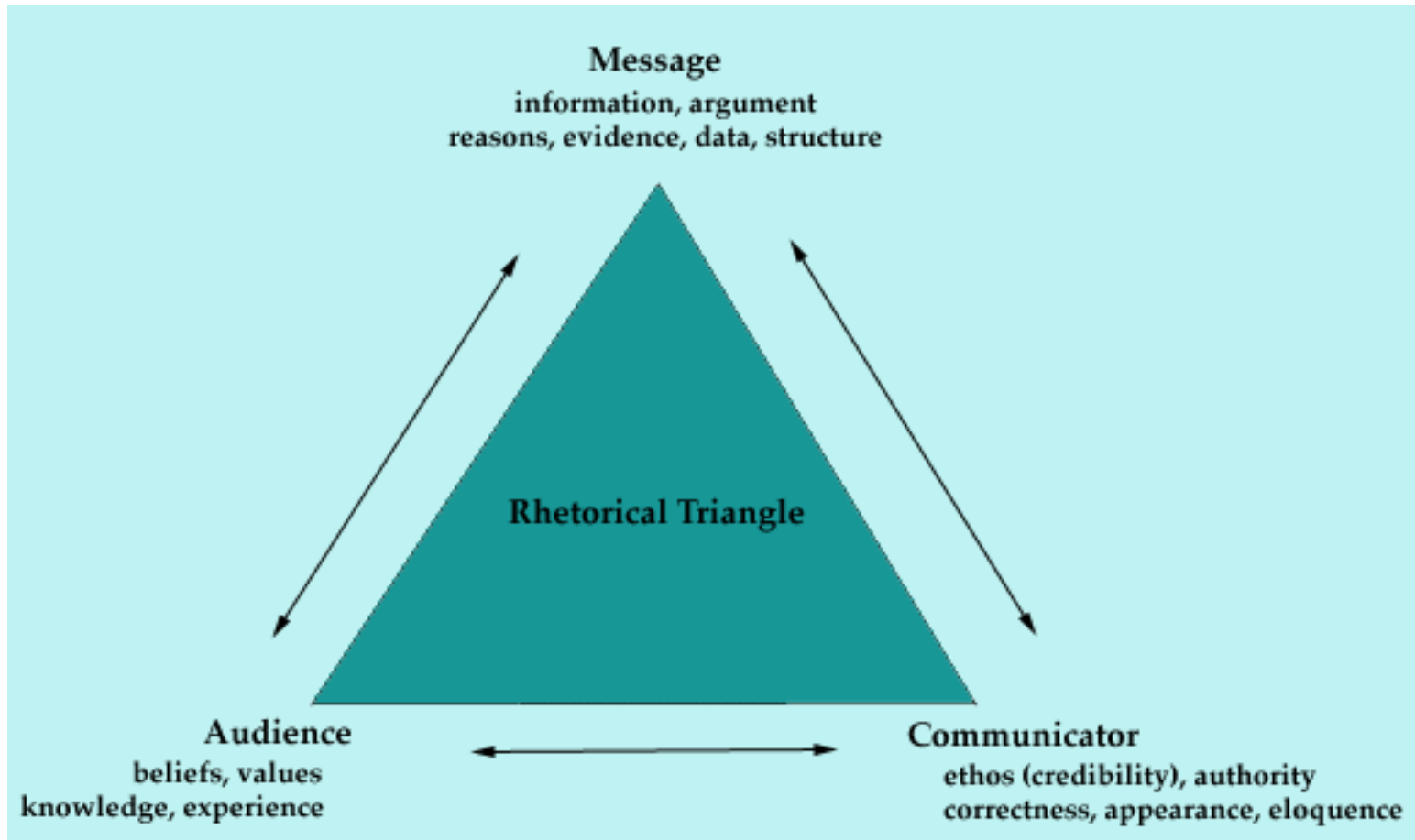
- Predmet (*subject*) – obsah, téma, problematika
- Publikum / Obecenstvo (*audience*) – komu je adresovaný prejav
- Rečník – (*spekaer*) *persona*, charakter, autor, postava
- *Persona* (lat.) → *persone* (stará franc.) → *person* (angl.)

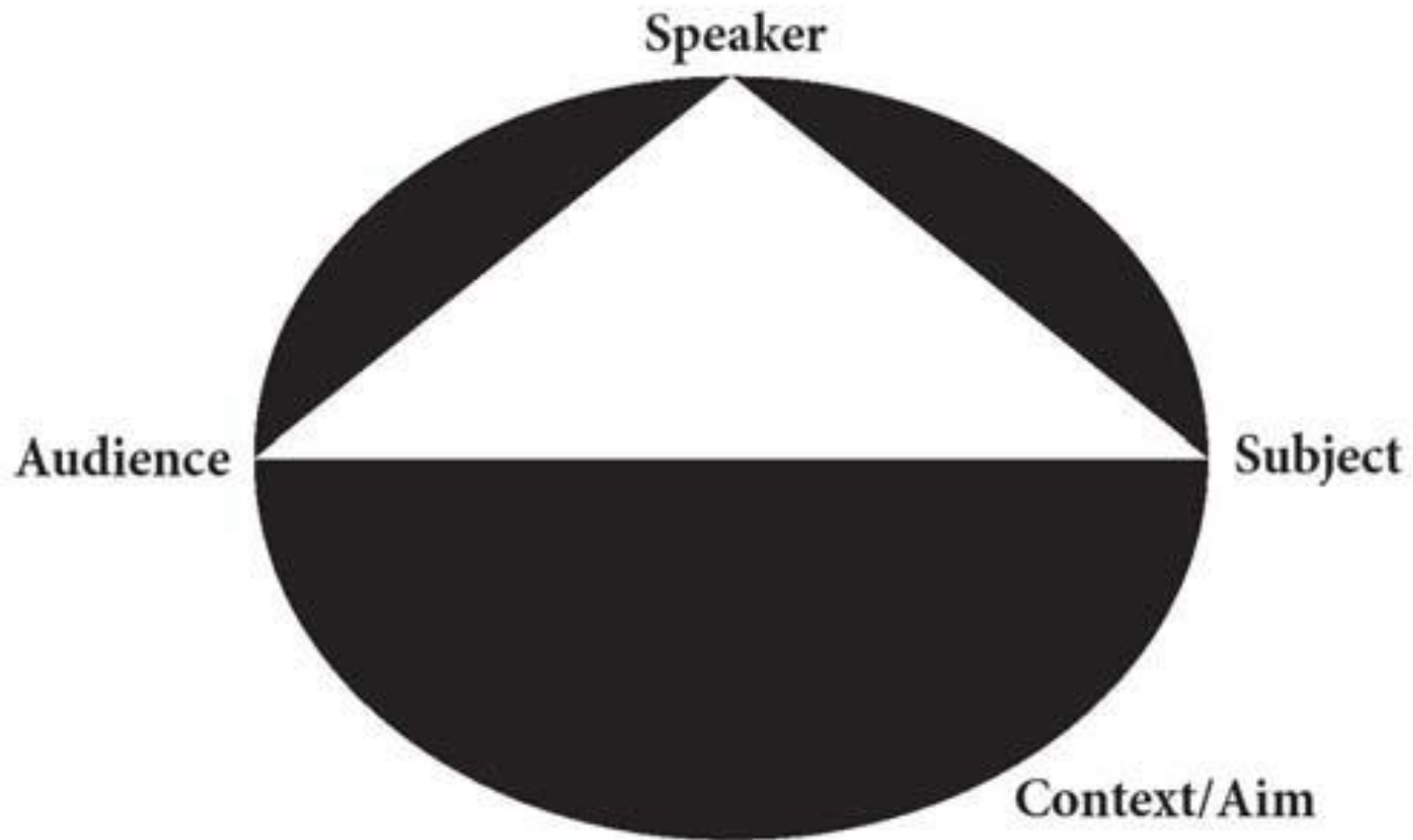

LOGOS – ÉTHOS - PÁTHOS

- Apel na logos – logika, rozum, dôkazy, rozumové dôvody, fakty, citáty
- Apel na éthos – charakter a povest', vierohodnosť, kompetentnosť, morálne predpoklady
- Apel na páthos – podnecovanie emócií, zasiahnutie citov, osobné skúsenosti, príklady z osobného života, štýl jazyka

ČO JE ARGUMENT

○ Časté chyby:

- Študenti si niekedy pomýlia argument s obyčajnou debatou, kde vrúcne zastávajú jednu stranu na danú tému a potom sa snažia „vyhrať debatu“.
- Študenti niekedy vnímajú argument ako boj. Škriepia sa s textom bez toho, aby si dali tú námahu pochopiť obsah textu.
- Niekedy myslia čierno-bielo, zanedbávajúc jemné odtiene argumentu.
- Niekedy naletia na prvé módne tendencie, na ktoré natrafia. Citujú autoritu takmer so slepou úctou, ignorujú pritom všetky ostatné pohľady na vec.

ČO JE ARGUMENT

○ Časté chyby:

- Môže sa stať, že si pomýlia argument s názorom. Tým pádom píšú subjektívne veci bez objektívnych podkladov.
- Študenti môžu byť niekedy zaplavený komplexnosťou problému a preto ho nedokážu obsiahnuť a zaujať stanovisko.

ELEMENTY KRITICKÉHO MYSLENIA

- **Pozorovania**, z ktorých potom môžeme stanoviť:
- **Fakty**, z ktorých prítomnosti alebo absencie potom robíme:
- **Inferencie** (usudzovanie, odvodzovanie) – úsudky, závery, domnienky, z ktorých robíme:
- **Predpoklady**, a z tých môžeme formovať:
- **Názory**: používame dôkazy a princípy logiky, aby sme vyvinuli:

ELEMENTY KRITICKÉHO MYSLENIA

- **Argumenty** – a keď testujeme argumenty alebo ich problematizujeme, porovnáme s inými, spochybníme ich platnosť, spochybníme ich silu → →
- **Kritická analýza** – v ktorej preverujeme, testujeme všetky predošlé kroky – naše pozorovania, vybrané fakty, úsudky, predpoklady, názory a argumenty.

ZRUČNOSTI, KTORÉ BY SME SA MALI NAUČIŤ

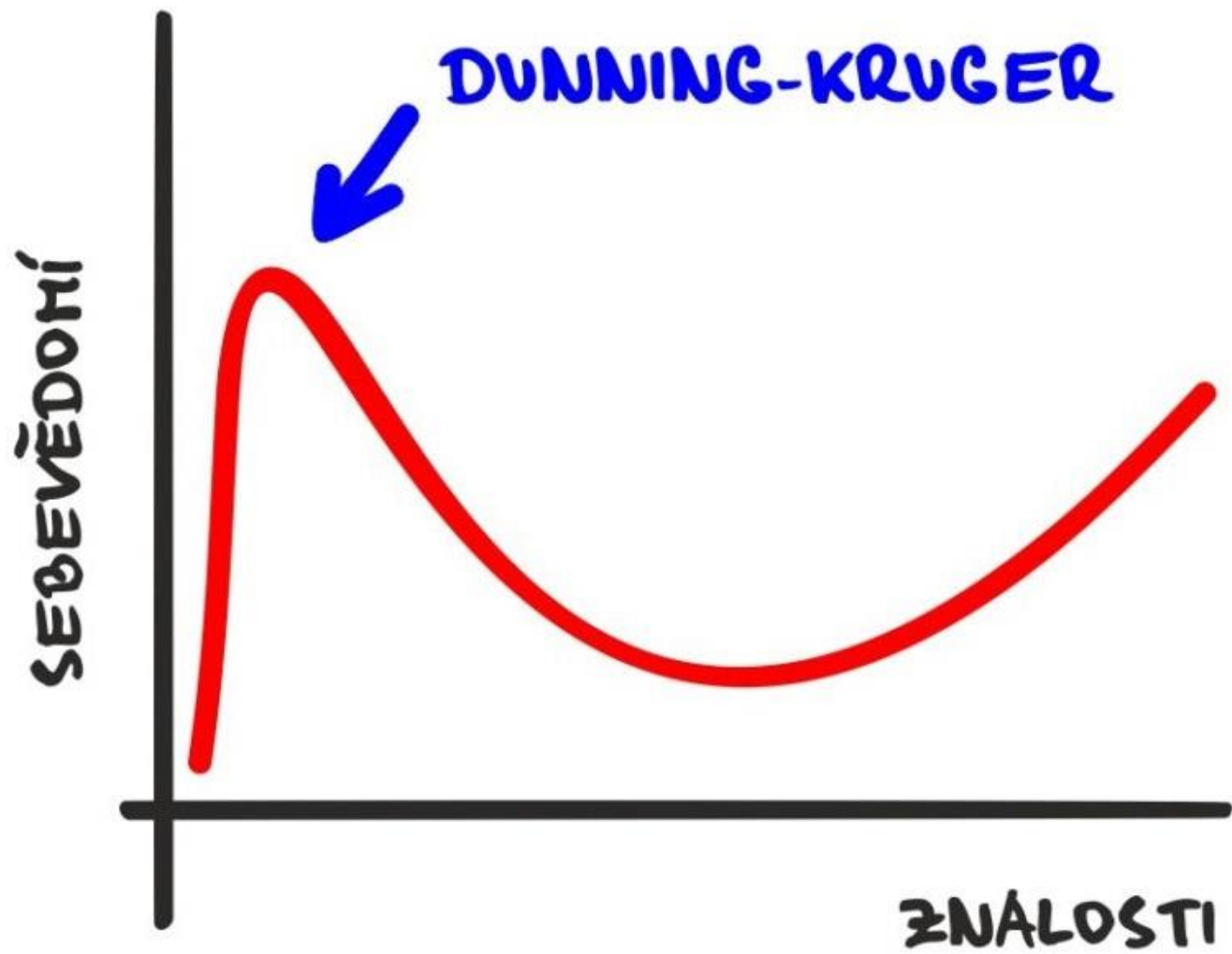
- Poznať rozdiel medzi spoľahlivými a nespoľahlivými pozorovaniami;
- Byť dostatočne vytrvalí na to, aby sme pozorovali objektívne a dôkladne, a aby sme nazbierali dostatočný faktický alebo textový dôkazový materiál;
- Byť schopní rozpoznať vzorce (opakujúce sa vzory) a vzťahy medzi jednotlivými pozorovaniami, faktami a údajmi;

ZRUČNOSTI, KTORÉ BY SME SA MALI NAUČIŤ

- Odvodzovať a domnievať sa opatrne / dôkladne;
- Utvárať si názory, ale zároveň si ponechať otvorenú myseľ;
- Vytvárať argumenty a pochopiť, že tieto nie sú posledným slovom, ale súčasťou stále prebiehajúcej diskusie vedeckého/odborného procesu.

KOMUNIKÁCIA

Myslieť	Ešte neznamená	Povedať	Pripraviť sa
Povedať	Ešte neznamená	Počuť	Vzbudiť pozornosť
Počuť	Ešte neznamená	Rozumieť	Spýtať sa ešte raz
Rozumieť	Ešte neznamená	Súhlasiť	Vziať si za povinnosť (commitment)
Súhlasiť	Ešte neznamená	Vykonať	Akčný plán
Vykonať	Ešte neznamená	Zotrvať	Kontrolovať

AKTÍVNE POČÚVANIE

- Plné sústredenie sa na partnera komunikácie
- Kontrolné otázky
- Zhrnutie toho, čo bolo povedané
- Parafrázovanie prípadne citovanie (p.k.)
- Prispôsobenie slovníka

PSYCHOLÓGIA - AKO VEDA O EMÓCIÁCH

- Staršia / tradičná predstava o emóciách:
 - Emócie ako súkromná záležitosť
 - Iba subjektívne a vnútorné prežívanie
- Novšie výskumy ukázali:
 - Emócie nie sú len súkromnou záležitosťou
 - Prenášajú sa u jedného človeka na druhého
 - Dochádza k výmene a vyrovnávaniu emócií
 - Rovnaké (alebo podobné) emócie sa navzájom zosilňujú
 - Opozitné sa vyrovnávajú podľa intenzity

ELEMENTY ARGUMENTU

- Téza (tvrdenie, premisa)
- Dôkazy (evidencia)
- Dôvody (zdôvodnenia)

ELEMENTY KRITICKÉHO TEXTU

- Všeobecný popis problematiky
- Konkrétnejší popis problému
- Jasná artikulácia svojho postoja – formulovanie tézy
- Snaha o čo najlepšie porozumenie stanoviska oponentov (opozitných názorov)
- Snaha o čo najlepší popis stanoviska oponentov
- Využitie „princípu ústretovosti“ – predpokladám rozumných aktérov na strane opozitných postojov
- Až po dôslednom a poctivom porozumení a popise, poukážem na nedostatky argumentácie oponentov

ELEMENTY KRITICKÉHO TEXTU

- Načrtávam argumentáciu v prospech mojej tézy (môjho stanoviska) – dôkazy, zdôvodnenia, vhodné uvádzanie príkladov
- Všetky dôkazy a zdôvodnenia musia mať kauzálny súvis s problémom a dokazovanou tézou
- Argumentácia (aj celý text) musia byť konzistentné a koherentné (navzájom súvisiace tvrdenia)
- Dodržiavanie logickej štruktúry argumentu (aj poradie)
- Text má členitú štruktúru, úvod, členité jadro a záver
- Záver obsahuje zhrnutie toho podstatného, zasadzuje do širších kontextov a načrtáva vízie možných krokov

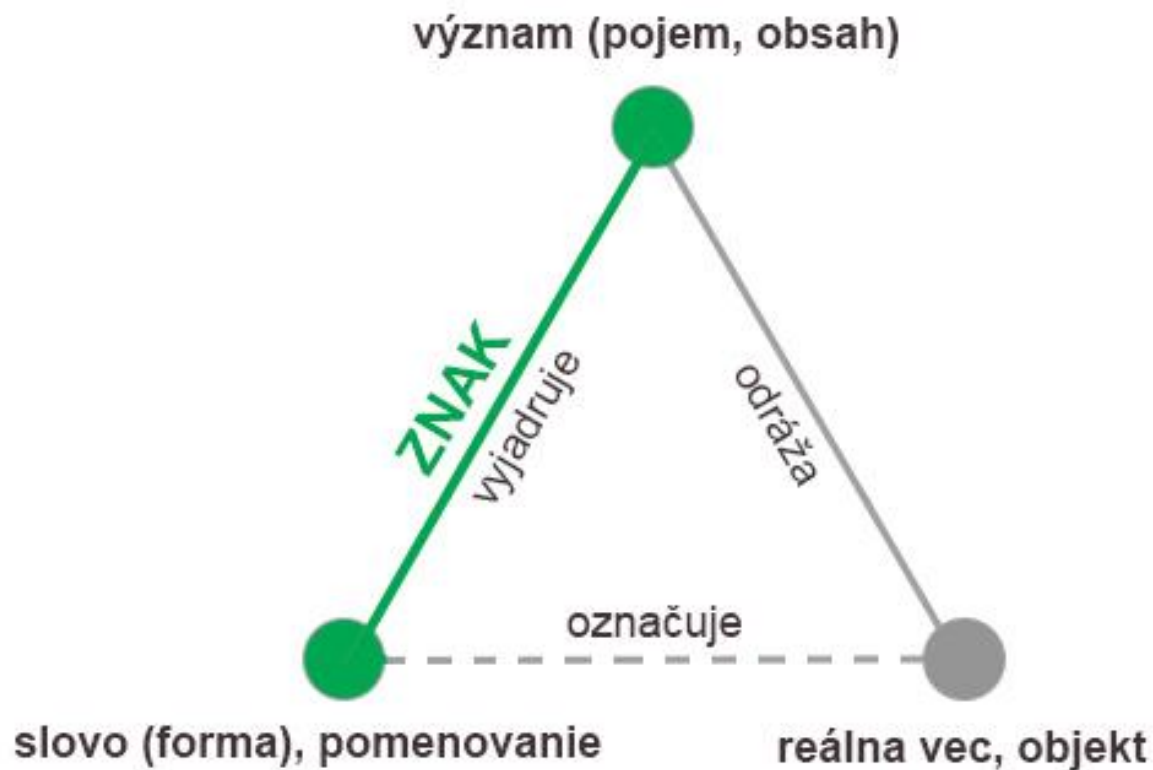

LOGIKA

- Náuka o správnom myslení / usudzovaní
- Teória vyplývania
- Je to nástroj správneho myslenia. Vychádza z intuície.
- Spolu s matematikou je formálnou vedou, na ktorej budujú empirické vedy
- Extenzívne vs. Intenzionálne logiky
- Klasické, modálne, aletické logiky

FREGEHO SÉMANTICKÝ TROJUHLNÍK

ARGUMENTAČNÉ CHYBY A MANIPULATÍVNE METÓDY

- Útok *ad hominem*
- *Ad auctoritatem* (bezdôvodné odvolávanie sa na authority)
- Vynucovanie konzistentnosti, kvalifikujúci jazyk
- Falošná dilema (biely alebo čierny)
- Slamený panák
- Spochybnenie záveru pre chybu v premisách
- Argumentácia v kruhu
- Údený sled
- Unáhlené zovšeobecnenie (generalizácia)
- Vyberanie čerešní

